

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

GONDOLATOK AZ ÁLLAMI GAZDASÁGOK SZABÁLYOZÓ RENDSZERÉRŐL

ENYEDI ZOLTÁN

A IV. ötéves terv harmadik évében időszerű, hogy egy pillantást vessünk az eddigi eredményekre és ennek tükrében átgondoljuk a továbbfejlesztés feltételeit számottevően meghatározó rendszer egyes elemeit.

Az V. ötéves terv termeléspolitikai célkitűzései még csak nagy kontúrokban formálódnak, de az állami gazdaságok távlati fejlesztési tervei néhány következtetés levonását ma már lehetővé teszik.

Az alábbiakban rövid visszapillantás mellett, elsősorban a szabályozó rendszer azon elemeivel szeretnék foglalkozni, amelyek az állami gazdaságok továbbfejlesztésében lényeges szerepet játszhatnak és amelyek területén részben a múltban, részben ma is bizonyos feszültség tapasztalható.

A JELENLEGI HELYZET RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A gazdasági irányítási reform bevezetése óta eltelt öt év alatt — elsősorban a reform hatására — az állami gazdaságok termelésének növekedése jelentősen meggyorsult. Folyó áron számolva, 1965-höz viszonyítva, az 1966—1968. években a termelés évente átlagosan 3,4%-kal emelkedett, ezzel szemben 1969—1971. évek átlagában a termelésnövekedés meghaladta az évi 11%-ot.

A növénytermelés hozamai erőteljesebben emelkedtek, mint az állattenyésztésé, de a termelésnövekedés üteme az alaptevékenységeken kívüli, valamint a melléktevékenységekben volt a legmagasabb.

A termelésnövekedésnek ezt a felgyorsult ütemét a szabályozók összehatása és a reform egyéb intézkedései, mint például a vállalati önállóság növekedése stb. okozta, de kiemelkedő szerepe volt a bértömeg-szabályozás és a nyereségszabályozás együttes hatásának. A bértömeg-szabályozásnak az eszközbővítésre igen erőteljes húzó hatása van, mert többletbeftetés útján könnyebben bővíthető a termelés, mint az eszközök jobb kihasználásával. Ha a fejlesztési alapok szűkösek, akkor a termelésnöveke-

dést vagy a meglévő eszközök jobb kihasználásával kell elérni, hogy a többletbérrre fedezet legyen, vagy pedig létszámesöklentéssel. A bértömegszabályozási rendszernek a termelési érték növelésére kényszerítő hatása van, ez azonban nem hibamentes, negatív jelenségeket is mutat a ráfordítások és befektetések növekedése, az eszközök kihasználása tekintetében. Ez utóbbi negatív jelenségeket a nyereség növelésére irányuló érdekeltség különösen 1971 óta már nem képes teljesen kiküszöbölni, különösen a kedvezőtlen adottságú gazdaságokban.

A termelésnövekedéssel egyidejűleg számottevő termelésszerkezeti változás is bekövetkezett az állami gazdaságokban. Főleg 1969-ben és 1970-ben gyorsan csökkent azoknak az ágazatoknak a száma és mérete, amelyek csekély nyereséget hoztak, vagy veszteségesek és erősen bérigényesek voltak mind a növénytermelésben (cukorrépa, dohány, burgonya, zöldség stb.), mind az állattenyésztésben (szarvasmarha, juh). A termelésnövelést a gazdaságok azokban az ágazatokban hajtották végre, amelyeknek nyereségtartalma megfelelő volt, azokban viszont, amelyek alacsony nyereséget, vagy veszteséget hoztak, csökkent a termelés. 1971-től kezdve — a szabályozó rendszerbe nem illően — előbb adminisztratív intézkedésekkel kellett részben a munkaintenzív növénytermelési ágazatokban, részben a szarvasmarha- és juhlétszámban változást előidézni, amelyeket később ár- és támogatási, továbbá a műszaki fejlesztést elősegítő és preferáló intézkedések követték. Ez utóbbiak hatására kezd helyreállni az egyensúly.

A gazdaságok összesített nyereségtömege az első években — a termelés és a befektetések növekedésével arányosan — gyorsan emelkedett, de 1971 óta részben a szabályozó módosítások, nyereségesöklentő rendelkezések, részben a begyűrűző árváltozások hatására jelentősen csökkent, amellet az egyes gazdaságok között már számottevő differenciálódás volt tapasztalható. Általánossá kezd válni az a vélemény, hogy a mezőgazdasági nagyüzemekben elért általános jövedelemszínvonal kielégítő, csak ennek szóródása indokolatlanul nagy és az átlag alatti jövedelmek túlságosan alacsonyak.

Megítélésünk szerint az átlagos jövedelemszínvonal alakulása nem kedvező, hiszen az eszközarányos nyereség százaléka az utolsó öt évben alacsony volt (6,3% és 2,9% közt mozgott).

A nyereségből képezhető fejlesztési alap az összes eszközállományhoz viszonyítva olyan alacsony, hogy abból a bővített újratermelés kívánatos üteme nem fedezhető (1,8% és 1,2% között alakult).

A fejlődésben elmaradt gazdaságok körében — ezeknek a száma még jelentős — a szabályozó rendszer nyereségérdekeltségi eleme kevésbé hat. Ezekben a gazdaságokban olyan fejlesztési alap nem jön létre, hogy egy újabb nyereséges ágazat fejlesztésével lecseréljék a veszteséges ágazatot, vagy esetleg azt korszerűsítsék, ezért körben forognak, nem tudnak kilábalni nehéz helyzetükből, és így a szabályozó rendszer náluk némiképpen másként kezd érvényesülni.

1972
alapdasa
melő
7% k
eszkő
zöme
sára
jelena fes
részl
a hit
és fo
1968
együ
ciáló
gokzott
mely
dett
nagy
gok t
geserjelen
tési f
kezikdaság
haszn
az adA ga
szá
ter
ha
ha
átl
lét

	Az átlagos arányt meghaladó nyereségű gazdaságok adatai az összes gazdaság %-ában	
	1971-ben	1972-ben
munkabértömege	36,3	36,0
amortizációja	37,9	.
nyereségo a nettó nyereség %-ában	90,2	80,3
nyereségből képzett fejlesztési alapja	77,5	67,3
részeseelési alapja	65,6	76,8

A gazdaságokat az alábbi négy kategóriába sorolhatjuk:

1. A gazdaságok egy része erőteljes fejlődésnek indult, termelésük és nyereségük gyorsan nő, kedvezőek a további fejlődés pénzügyi feltételei, rendszeresen és állandóan rendelkeznek olyan saját forrásokkal, amelyek — beruházási támogatással és hitellel kiegészítve — lehetővé teszik a folyamatos fejlesztést, korszerűsítést.

2. A gazdaságok másik része közepes nyereségszint körül ingadozik, termelésük mérsékelten nő, termelési színvonaluk kielégítő, fejlesztési forrásokkal nem rendelkeznek olyan folyamatosan, mint az előzőek, ezért a korszerűsítés és a bővítés akadozva folyik.

3. A többi gazdaságra jellemző, hogy nyereségszínvonaluk nulla körül mozog, egyszer-egyszer érnek el jobb eredményt, de időszakonként veszteséggel gazdálkodnak és gazdálkodásuk objektív feltételeiben számottevő javulást — saját erőből — a jövőben sem igen érhetnek el. E gazdaságokban azonban a mezőgazdasági termelés növelése inkább csak egyes ágazatokban célszerű, de ennek a pénzügyi feltételeit önerőből nem tudják biztosítani. Sok közöttük a támogatott gazdaság.

4. Van néhány rendkívül kedvezőtlen adottságú olyan gazdaság is, amelyekben a termelés gazdaságosan nem növelhető, a befektetések nem térülnek meg.

A szabályozók formálása során tehát törekedni kell arra, hogy a fejlődőképes gazdaság rendelkezzen a szükséges feltételekkel és anyagi lehetőségekkel a további egészségtelen differenciálódás kiküszöbölése érdekében.

GONDOLATOK A SZABÁLYOZÓ RENDSZER MÓDOSÍTÁSÁHOZ

A termelés növelése az állami gazdaságokban lényegében minden területen kívánatos. Kívánatos egyúttal az is, hogy a gazdaságok célszerűen szakosodjanak. E két célkitűzés csak olyan módon érhető el, ha annak szabályozó rendszerbeli feltételei biztosítva vannak. Mindinkább számolni kell azzal, hogy az egy-egy profilhoz kapcsolódó nyereségráta alapvetően meghatározza egy-egy gazdaság eredményhelyzetét. Ugyanígy a fejlesztés lehetőségénél is, a beruházásokra fordítható források kápczódeése és a beruházási támogatási rendszer ágazati arányai (esetleg torzulásai) vállalati szinten érvényesülnek.

A termelés

Anélkül, hogy a termelés területét részletesen elemezném, úgy gondolom, hogy a termelés gazdaságos növeléséhez egyidőben az irányítás többféle módszerét kell alkalmazni. Ezek közül a lényegesebbek az alábbiak:

— a vertikális kapcsolatok erőteljesebb szélesítése, amihez szervezeti intézkedések is kapcsolódnak;

— a szabályozó rendszernek csaknem minden ágazatban többé-kevésbé arányos nyereségérdekeltséget kell kialakítania, de ezzel párhuzamosan a fejlesztés beruházási feltételeit a beruházások támogatása terén is arányosan, és hosszabb távon kell biztosítani;

— a termelés fejlesztéséhez hosszabb távra, előre tekintő termelés- és műszaki fejlesztési politikát kell kialakítani, az ipari és külkereskedelmi kapcsolatok útján a fejlesztéshez szükséges gépeket, technológiákat időben kell biztosítani;

— a nem közzgazdasági jellegű szabályozás módszereit szűkebb körben és rövidebb időszakokra kívánatos alkalmazni.

Az állami gazdaságokban ma a termelés területén fennálló problémák közül a rizstermelés bővítése, a rizstermő területek rekonstrukciója, a zöldségtermelés gépesítésének megoldása jelent problémát. A szőlő- és bortermelés területén az ültetvények korszerűsítésének kérdései, a betakarítás gépesítése vár megoldásra. A gyümölcsstermelés ágazataiban a csonthéjasok árviszonyai kedvezőtlenek, de az ültetvénytelepítések is problémát jelentenek. A szőlő- és gyümölcsstermelés további fejlesztésének alapját a szaporítóanyag-termelés magas színvonalra való emelésével kell megalapozni. Az állattenyésztés területén a szarvasmarha- és sertéstartás jövedelmezősége megfelelő zootechnikai színvonal mellett ma kielégítő. Válságos a juhászat és a baromfitartás helyzete. A haltermelés fejlesztésének gátja, hogy a halastavak rekonstrukciójának beruházási feltételei kedvezőtlenek, s ez akadályozza a halhústermelés növelését.

A jövedelemelvonás és nyereségadózás

A nyereséghez kapcsolódó adózás az állami gazdaságokban is a népgazdaságban általános — állami vállalatokra vonatkozó — elvek szerint történik olyan módosulással, hogy a rendszer elemei közel álljanak a termelőszövetkezeti jövedelemelvonás rendszeréhez. A nyereségadózás továbbfejlesztése során figyelembe kell venni, hogy elveiben és formájában milyen változások várhatók, vagy szükségesek egyrészt az általános állami vállalati, másrészt a termelőszövetkezeti jövedelemelvonási rendszerben. A rendszer továbbfejlesztésénél a következő elvek és feltételek határolják be a várható döntéseket:

— a jövedelemelvonás rendszerének továbbfejlesztése során lényeges figyelmet kell fordítani arra, hogy az az élelmiszer-gazdasági vertikum kialakítását elősegítse és ösztönözze;

— nagyon fontos behatároló döntés — amely a KB múlt év novemberi határozatán alapul —, az állami vállalatoknál az eszközköztési járu-

lék csökkentése, vagy megszüntetése kerül napirendre és ez nyilván az élelmiszer-gazdaságra, ezen belül a mezőgazdaságra is irányadó;

— a múltban többször felmerült a vagyonadó bevezetése. Ez az irányzat a KB határozattal ellentétes és ezért sem lehet a jövő útja;

— felmerülhet egyéb képzett érték kategóriákon alapuló adózás, ez azonban rendkívül sok buktatót rejt magában és a rendszer komplikált-ságát növelné;

— a földadón és a termelési adón kívül mind a termelőszövetkezetekben, mind az állami gazdaságokban jelenleg csak az élő munkát terheli jövedelemelvonás (nyereségadó R része, SZTK-járulék, jövedelemadó és jövedelemtöbblet-adó). Vitatható, hogy ez a rendszer elvileg helyes-e, de ha a népgazdaságban az eszközjárulék csökken vagy megszűnik, úgy esetleg a földadó létjogosultsága is megszűnik, ugyanakkor a rendszer közeledik ahhoz, hogy a felhasznált élő munka utáni adózás és a jövedelemelvonás legyen a döntő;

— figyelembe veendő elv, hogy a már vázolt problémák miatt a jövedelemelvonás nem lehet nagyobb mértékű a jelenleginél;

— szükségesnek látszik, hogy a nyereségképződésben legfontosabb költségtényezők — a felhasznált ipari termékek árai — a mezőgazdasági szabályozással összhangban kerüljenek kialakításra.

A fenti elvek erőteljesen behatárolják a cselekvőképességet és a jövedelemelvonás továbbfejlesztésének irányát és lehetőségét. Csaknem az a következtetés szűrhető le, hogy a jelenleg érvényes rendszert kell fenntartani, finomítani, vagyis az állami gazdaságokban a nyereségadó jelenlegi rendszerét, mértékét, valamint a földadót és az SZTK-járulékot, termelőszövetkezeteknél pedig ugyancsak a földadót, valamint a jövedelem- és jövedelemtöbbletadót és az SZTK-járulékot. Ha az iparban az eszköz-
lekötési járulék csökken, vagy megszűnhet, úgy megszűnhet a termelési adó is, és amennyiben az összes szabályozók változtatása során olyan döntés születik, hogy ezt az összeget továbbra is el kell vonni, azt akkor valamelyik meglévő adórendszerbe kell beépíteni. Ellenkező esetben pedig a lemaradó mezőgazdasági nagyüzemek differenciáltságának csökkentésére, vagyis a támogatás növelésére kell fordítani.

Amennyiben a nyereség adóztatása során az adózott nyereség alapokra történő bontása vállalati hatáskörbe kerül, akkor az adózási rendszert úgy kell kiépíteni, hogy az alapokat, vagyis a részesedési és fejlesztési alapot az új rendszer a jelenlegihez képest ne csökkentse, illetve a kívánatos szinten biztosítsa. Ebben az esetben ez egymagában nem jelent veszélyt, de távolodást jelent a tsz-rendszertől, holott nem ez a cél.

A beruházási rendszer

Az állami gazdaságok beruházásai szinte kizárólag célcsoportos és vállalati beruházások. A célcsoportos beruházásokkal kapcsolatos döntési jog a minisztériumot illeti, a vállalati beruházásokkal kapcsolatos döntések elvileg önálló vállalati hatáskörben vannak. A vállalati beruházások meg-

valós
egy n
hitels
keret
A vá
rozás
a ber
detni
ügyi
egy l
zunk
kevés
szer
berul

szám
támo
mény
rend
nyer
át te
zett
tizác
ségű
nyilv
senyl
és m
reség
adat
szept
nyab
zett
záció
törles
ugya
jukk
teljes

nyer
mód
fejles
kerül
gazd
ahho

valóságának feltételei azonban olyan széleskörűen kapcsolódnak ma már egy népgazdasági engedélyezési rendszerhez (szakosítási telep engedély, hitelszerződés, támogatási okirat, gépártámogatási listák stb.), hogy ennek keretében a mezőgazdasági beruházások állami irányítása biztosítható. A vállalat részéről a kezdeményező készség és a *beruházást indító elhatározás* lehetséges, ami még nem jelent kivitelezési lehetőséget. Ilyen módon a beruházási támogatási rendszert hosszabb távra lenne szükséges meghirdetni és annak keretében kellene biztosítani a fejlesztési politikát és a pénzügyi egyensúlyt.

Ha el akarjuk kerülni, hogy egy-egy ágazat lemaradását, vagy egy-egy hiánycikk termelését sok hátrányt okozó országos kampánnyal hozzuk helyre, akkor biztosítanunk kell, hogy az egyes ágazatoknak többé-kevésbé arányos nyereségtartalma legyen és a beruházási támogatási rendszer is arányosan segítsen minden ágazatot. Veszteséges ágazatokat csak beruházási preferenciákkal nem lehet helyrehozni.

E rendszer és beruházási mechanizmus mellett ma már nem lehet azzal számolni, hogy a vállalatok egyenlő feltételek mellett fognak a hitelért és támogatásért versenyezni. Ez a feltétel már nem igaz. A gazdaságok eredményhelyzete és ezzel egyidejűleg azok differenciáltsága, mint bemutattuk, rendkívül eltérő. Az átlagosnál nagyobb nyereségszintű gazdaságokban a nyereségből képződő fejlesztési alap 1971-ben összes eszközértékük 3,05%-át tette ki, míg a többi gazdaságban csupán 0,5%-át. A nyereségből képzett fejlesztési alap 1971-ben — az összes gazdaság átlagában — az amortizáció 52,7%-a volt csupán. Ez az arány az átlagosnál magasabb nyereségű gazdaságok kategóriájában 108%, az alacsonyabbaknál 19%. Mindez nyilván azt jelenti, hogy például a hitelért, vagy támogatásért folyó versenyben sokkal kedvezőbbek a magasabb nyereségű gazdaságok feltételei, és mind a fejlesztés, mind a bővített újratermelés feltételei mások a nyereséges gazdaságocsoportban és mások a lemaradó gazdaságokban. Még egy adat a differenciáltsághoz: az átlag feletti nyereségű gazdaságok 1971. szeptember 30-i beruházási és forgóalap hitelállománya viszonylag alacsonyabb, mint a többi gazdaságé. Ezek hiteltartozásaikat nyereségből képzett fejlesztési alapjukból mintegy három év alatt, nyereségből és amortizációból képzett fejlesztési alapjukból nem egészen másfél év alatt tudják törleszteni. Az átlagosnál alacsonyabb nyereséget elérő gazdaságok viszont ugyanezen hiteltartozásaikat — csak nyereségből képzett fejlesztési alapjukból — több mint 20 év alatt, nyereségből és amortizációból képzett teljes fejlesztési alapjukból 3,3 év alatt tudnák törleszteni.

Arra látunk lehetőséget, de ez nem is indokolt, hogy a magas nyereségszintű gazdaságok lehetőségeit, például amortizációját valamilyen módon elvonjuk és átesoroljuk a többi gazdaságba, vagy esetleg a fejlesztési alap adóztatásában egy kiegyenlítő rendszert hozunk létre. Elkerülhetetlen azonban a lemaradás mérséklése olyan módon, hogy azok a gazdaságok, amelyeknek fejlesztési, természeti feltételei megvannak, az ahhoz szükséges pénzügyi eszközöket megkapják. Ma a jogszabályadta le-

hetőség erre megvan, de csupán a kedvezőtlen adottságú gazdaságokra és csak nagyon kis mértékben.

Szükségessé válna tehát a beruházási támogatási rendszer kiszélesítése olyan módon, hogy — az eddigi ágazati támogatások mellett és azon felül — mód nyíljon, bizonyos feltételrendszerben, egy-egy vállalat támogatására is. E rendszer a fejlesztési alapba helyezhető költségvetési juttatás lenne, elsősorban egy-egy beruházás indításához szükséges saját forrás előteremtése érdekében. Ez a rendszer a népgazdaságban széles körben érvényesül, az iparban és a kereskedelemben, sőt a mezőgazdaságban is, pl. a szarvasmarhatartással kapcsolatos beruházási rendszerben. Lényeges azonban, hogy ezt a lehetőséget a jövőben nem szabad behatárolni a csak jogszabály szerinti kedvezőtlen termőhelyű mezőgazdasági üzemekre, hanem inkább a *kedvezőbb természeti feltételekkel rendelkező, de pénzügyileg fejlődőképtelen gazdaságokra* kellene súlyozni.

Feltétlenül vizsgálatra szorul a mezőgazdaságban az amortizációs rendszer és annak mértéke is. Az állami gazdaságok állóeszköz-állománya értékének az 1971. évi amortizáció 4,9%-át teszi ki. Az értékcsökkenési leírási kulcsok alacsonyok és nem teszik lehetővé az állóeszközök cseréjének kívánatos ütemét, elsősorban a gépeknél. A több mint 20 éves időtartamot feltételező amortizációs hányad nem felel meg a műszaki elavulás miatti pótlási igényeknek. Fokozza a feszültséget, hogy készletben álló állóeszközök átlagos bruttó értéke és az újonnan beszerzett — azonos kapacitásra vetített — állóeszközök között számottevő árszínvonal-különbség is jelentkezik. Mivel az amortizáció célja — hosszabb távon — az állóeszköz-állomány ütemes pótlása, a folyamatos áremelkedést is érvényesíteni kellene bizonyos mértékig az amortizációs kulcsokban.

Felmerült az a probléma is, hogy az értékcsökkenési leírást nem az állami támogatással csökkentett érték, hanem a népgazdasági bekerülési érték után számolják el a mezőgazdasági nagyüzemek. Ezt a feltevést alátámasztja az is, hogy a támogatási kulcsok nagyon sokat változnak, továbbá, hogy egyes ágazatokban ma már egyedi engedélyeken alapuló támogatási rendszer is van, így az állóeszközök nyilvántartása és amortizációja nem egységes. A beruházási támogatási keretek a költségvetéstől függenek, nem pedig az állóeszköz-állomány nagyságától és annak szükséges cseréjétől. Igaz viszont, hogyha minden elfogadható érvek alapján a népgazdasági bekerülési érték után, továbbá a tényleges elhasználódási ütemnek megfelelően magasabb amortizációs kulcsokkal számoljuk el az értékcsökkenést, akkor ez többszáz millió Ft költségtöbbletet is jelent.

A bérszabályozási rendszer

A bértömeg-szabályozási rendszer tapasztalatai általában kedvezőek. E rendszerrel nemcsak a termelés és a bérigény összhangját lehetett biztosítani, de kellő ösztönzést is tartalmazott a fejlesztés termelékenyebb módszereinek alkalmazására.

A vállalati nyereségérdekeltség a fejlesztés két útjára irányította rá a gazdaságok vezetőinek figyelmét:

- a) a technika korszerűsítésére,
- b) a nyereséges ágazatok növelésére.

A lehetőségek célszerű kihasználása kedvező feltételeket teremtett a gazdaságokban az átlagbérszínvonal gyorsütemű növelésére, amely indokolt is volt. Később néhány helyen túlzás következett be, ezért az állami gazdaságokban a bérszínvonal növekedését korlátozták. Ezzel együtt azonban feszültségek is jelentkeztek. Ezek közül a legjelentősebb az, hogy az átlagbérfejlesztés ütemének korlátozása a létszám-gazdálkodásban eredetileg — főleg 1968-ban — tapasztalt kedvező hatást szűkítette. Csak még fokozta a problémákat, hogy időközben az állami gazdaságok a népgazdasági igények kielégítése céljából olyan ágazatok termelésének bővítését is kénytelenek voltak végrehajtani, amelyek a bérszabályozási rendszer kereteit meghaladó bérigényt támasztottak.

A felhasználható bér összege ma a halmozott termelési értéktől függ, a szükséges bértömeg pedig a dolgozók számától és átlagbérüktől. Eddig főként a nagyobb költségráfordítás útján, valamint erőteljesebb beruházási tevékenységgel értek el olyan terméshövelést, ami biztosította a bérfejlesztés lehetőségeit. Mindez akkor volna helyénvaló, ha az eszközkihasználás és a nyereségérdekeltség is optimálisan érvényesülne. Ehhez azonban a létszám-gazdálkodás szempontjait is erőteljesebben szem előtt kellene tartani.

Ma több felől vetődik fel az az igény, hogy a halmozott termelési érték helyett más szabályozó tényezőt kellene választani. Megvizsgáltuk azokat a mutatókat, amelyek szóba jöhetnek a halmozott termelési érték helyett. Vizsgálataink során megállapítottuk, hogy bár valamennyinek vannak előnyei és hátrányai, mégis a halmozott termelési érték az a mutató — két ségtelen elvi hibái mellett is —, amely a gyakorlatban is megfelelően alkalmazható, mert ez biztosítja a legkiegyenlítettebben a termelőtevékenységgel szorosan összefüggő munkavégzéshez szükséges bérösszeget.

A vizsgálatokat tovább kell folytatni. A jelenlegi bérszabályozási rendszer további módosítására és javítására volna szükség. Az iparban bevezetett bértömeg-szabályozási kísérletek 5%-os, szankció nélküli átlagbérnövelést tesznek lehetővé, míg az állami gazdaságokban csak 4%-ost. Az átlagbér 5%-kal való szankciómentes emelése az állami gazdaságokban is elkerülhetetlen.

Az átlagbér-korlátozás létszám-gazdálkodásra gyakorolt kedvezőtlen hatásának kiküszöbölése érdekében kívánatos, hogy a teljes munkaidőben foglalkoztatott létszámnak minden 1%-os csökkentése esetén az átlagbér szankciómentes sávja is növekedjék legalább 0,8%-kal. A túlzott differenciálódás megakadályozására az ilyen módon történő átlagbérnövelést 3–4%-ban maximálni lehetne. Ilyen mértékű átlagbérnövelés csak egyes gazdaságokban és ott is csak egy-egy évben lehetséges. E javasolt módosítás

kihatása tehát nem rejt magában olyan veszélyt, hogy az állami gazdaságok egészében ugrásszerű átlagbér-emelkedés következik be, viszont jól ösztönözne a kívánatos létszámesőkentésre.

A kedvezőtlen adottságú gazdaságok támogatása

Az 1971. január 1-ével bevezetett támogatási rendszer területünkön azt eredményezte, hogy az érintett gazdaságok zömében csak egyedi elbírálás alapján lehet a támogatást odaítélni. A termelőszövetkezetekkel való azonosság formai fenntartása indokolja csupán a jelenlegi rendszer változatlan alkalmazását. A jelenlegi rendszer pénzügyi kereteinek fenntartása mellett a következők javasolhatók.

— Az eredmény kiegészítésére odaítélhető támogatást elsősorban fix összegben kell meghatározni, biztosítva ezzel azt, hogy a kedvezőtlen termőhelyeken ne törekedjenek indokolatlan mértékű és arányú, és sok esetben az eredményeket meghaladó ráfordításokat igénylő többlethozamok biztosítására. A támogatás összegének megállapításánál az eredmény stabilitását kell szem előtt tartani.

— Azon — jelenleg kedvezőtlen adottságaik miatt — támogatott gazdaságok részére, melyekben a termelés növelésének termőhelyi feltételei biztosítva vannak, a kívánatos irányú és mértékű fejlesztés pénzügyi fedezetének saját forrás részét a fejlesztési hozzájárulások koncentrált, meghatározott céhra történő juttatásával kell biztosítani.

— Azokban a kedvezőtlen adottságú gazdaságokban, ahol természeti adottságaik miatt a termelés önálló fejlesztése nem kívánatos, a képződő beruházási források felhasználása terén — esetleg — a korlátozás lehetőségét is meg kellene teremteni.

— Azokban a gazdaságokban, ahol a fejlesztés feltételei hosszú távon sem biztosíthatók, a dolgozók életszínvonalának évenkénti növelését — az életszínvonal-politikának megfelelő ütemben növekvő, a közvetlen részesei alap növelésére fordítandó — a jelenlegit meghaladó mértékű támogatással kell biztosítani.

— A támogatott gazdaságok vonatkozásában lehetőséget kell arra teremteni, hogy — a különböző mértékű juttatásokkal egyidejűleg — a gazdálkodás irányításának irányelveit is központilag lehessen meghatározni.

A forgóeszköz-finanszírozási rendszer

Az érvényben levő hitelpolitikai irányelvek szerint kialakított finanszírozási rendszer lényege az, hogy a mezőgazdasági nagyüzemeknek — abban az időszakban, amikor működéshöz a legkevesebb készletre van szükség — forgóeszközeit saját forrással (forgóalappal) kell fedezniük. Ennek a követelménynek helyességét nem vitatva, meg kell állapítani, hogy a gazdasági reform bevezetése óta a finanszírozásnak ez a rendszere sok, dinamikusabb fejlődésre egyébként képes mezőgazdasági nagyüzem kibontakozását akadályozta.

I
mezőg
nem o
gazda
rendk
dekél
amiko
vállal
nálás
fedez
I
tós”
többs
eszkö
saima
tartás
nyén

séges
klató
gyát
takar
kat r
Gyal
delm

finan
mek
zású

term
tevé
ki, l
értél
nem
a me
ez l
amin
lenn
jába

tevé
adat
szíro
ered

Különösen gátolja a finanszírozás rendszere a fejlődést ott, ahol a mezőgazdasági nagyüzem tevékenységét vertikálisan bővíteni kívánja, de nem elegendők a képződő fejlesztési pénzeszközök egy-egy nagyobb mezőgazdasági beruházással együtt járó növekmény finanszírozásához. Gyakran rendkívüli terheket ró a gazdaságokra az, hogy a termelés biztonsága érdekében a különböző alapanyagokat olyan időpontban kell beszerezniük, amikor azok felhasználása még nem esedékes, mert a gyártó és forgalmazó vállalatok nem képesek a folyamatos termelés és az időszakos felhasználás közötti eltéréseket tárolókapacitással, vagy pénzügyi forrásokkal fedezni.

Pontosabban, ugyanakkor rugalmasabban kell meghatározni a „tartós” forgóeszköz-készletek fogalmát és körét. A jelentősebb beruházások többségénél egy-egy mezőgazdasági nagyüzem nem képes fejlesztési pénzeszközeiből — a jelenlegi támogatási rendszer mellett — nagy beruházásainak komplex finanszírozására. Meg kell fontolni — a szarvasmarhatartás támogatási rendszeréhez hasonlóan — ezek forgóeszköz-növekményének részleges állami támogatását.

Az alaptevékenység finanszírozásával függ össze a termeléshez szükséges alapanyagkészletek finanszírozása. A termelő, illetve forgalmazó vállalatok folyamatosan szállítják a mezőgazdasági üzemek részére a műtrágyát, az egyéb vegyszereket, göngyölegeket, üzemanyagot, különféle ipari takarmányokat, a mezőgazdasági üzemeknek viszonyt ezeket az anyagokat meghatározott időszakokban kell felhasználniuk, addig tárolniuk kell. Gyakorlatilag tehát, rövidebb-hosszabb ideig, a termelőeszköz-kereskedelmi vállalatok feladatát kell átvállalniuk.

Indokolt lenne a kényszerű okok miatt tárolásra vásárolt anyagok finanszírozási rendjét úgy módosítani, hogy ezekre a mezőgazdasági üzemek az éves hitelszerződés megkötésekor preferált, alacsonyabb kamatozású hitelt kapjanak.

A mezőgazdasági üzemekkel szemben egyre növekvő követelmény a termelés vertikális bővítése. A jelenlegi finanszírozási rendszer ennek a tevékenységnek kibontakozását nem segíti. Az a visszás helyzet alakult ki, hogy ha egy mezőgazdasági üzem termékét a feldolgozó ipar részére értékesíti, akkor népgazdasági szinten forgóalap-feltöltési kötelezettség nem keletkezik, de ha ezt a terméket feldolgozó tevékenység bővítéseként a mezőgazdasági üzem dolgozza fel, akkor a készletminimum időpontjában ez készletnövekedést jelent és forgóalap-feltöltési kötelezettséggel jár, amire a többletnyereség nem biztosít fedezetet. Ezt a többletet indokolt lenne rövid lejáratú hitellel finanszírozni a készletminimum időpontjában is.

Ezek a javaslatok, különösen az alapanyag-készletezés és a vertikális tevékenység finanszírozása a bankszervek részére rónának nagyobb feladatokat, de az itt jelentkező többletmunka sokszorosan megtérül a finanszírozási rendszer megváltoztatása útján elérhető célszerű termelésbővítés eredményeiből.

Az is javasolható, hogy ha hitelpolitikai irányelvekben egy-egy ágazat fejlesztése beruházási preferált kamattal történik (pl. szarvasmarha 6%), akkor a kevezmény a hozzákapcsolódó forgóeszközhitelre is terjedjen ki.

Третий год IV. пятилетнего плана является периодом подготовки V. пятилетнего плана. Автор при знании этого рассматривает систему экономического регулирования венгерских госхозов, указывая при этом на направления, ликвидация которых поможет осуществлению формирующихся в настоящее время целевых установок следующего пятилетнего плана. В своей статье он перечисляет области производства, отчисления дохода и налога с прибыли, капиталовложений, использования фонда зарплаты и т. д. и указывает на те принципы, которые определяют направление необходимого изменения экономических рычагов и их ограничения.

Das dritte Jahr des 4. Fünfjahresplanes ist eigentlich die Vorbereitungsperiode des 5. Fünfjahresplanes. Aus dieser Konzeption ausgehend wurde vom Verfasser das ökonomische Regelungssystem der ungarischen Staatsgüter untersucht und auf jene Spannungen hingewiesen, deren Beseitigung die Realisierung der z.Z. sich ausformenden Zielsetzungen des nächsten Fünfjahresplanes erleichtern kann. In der wissenschaftlichen Behandlung wurden die Produktions-, Einkommensabführung-, Gewinnbesteuerungs-, Investitions- und Lohnwirtschaftsprobleme der Reihe nach untersucht und auf jene Prinzipien hingewiesen die nicht nur die notwendigen Richtungsänderungen sondern auch die Schranken der Wirtschaftsregeln bestimmen.

The third year of the IVth five year plan is the preparatory period for the Vth five year plan. Being aware of this fact, the author surveys the economic regulator system of the Hungarian state farms with the intention to demonstrate those tensions which are to be eliminated in order to promote the realization of the next five year plan's objectives taking shape at present. He subsequently treats the sphere of production, central curtailment of incomes, the taxation of proceeds, the investments and wage management pointing out also the principles being determinant for both the trends and limitations of the necessary modification of economic regulation.

N
szám
— m
kerül
továl
kák (
probl
zés er
csapa
tözés
hang
hatás
látás
jöved
ságai
séges
zésre
(2, 10
rends
lyebb
színv
ció ba
az ön
zóság
megf